

GÖÇ DESTANI'NIN KAHRAMANIN SONSUZ YOLCULUĞU BAĞLAMINDA KİŞİLER DÜNYASI AÇISINDAN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF THE MIGRATION EPIC IN THE CONTEXT OF THE HERO'S ENDLESS JOURNEY FROM THE POINT OF WORLD OF CHARACTERS

Oğuzhan SEVİM¹, Derya YÜCEL ÇETİN²

Öz:Bu çalışmada Uygur Dönemi destanlarından Göç Destanı, kahramanın yolculuğu bağlamında kişiler dünyası açısından incelenmiştir. Göç Destanı Türeyiş Destanı'nın bir uzantısı gibidir. Çin ve İran kaynaklarından edinilen bilgilere göre iki farklı söyleyişi vardır. Çin kaynaklarına göre destanın başında, Buğu Kağan'ın doğumu ve tahta gelişi anlatılır. Destanın olay örgüsünün anlatıldığı bölümün başkahramanı Galı Tekin'dir. Galı Tekin'in bir Çin prensesi ile evlenmesi ve Çinlilerin hain planlarını uygulamaya koymaları, Uygurların yerini yurdunu bırakıp göçmesine zemin hazırlar. Çalışmada Galı Tekin'in Çin prensesi ile evlenmesi ile başlayan ve ölümü ile son bulan yolculuğu, Christopher Vogler'in (2019) Yazarın Yolculuğu adlı eserinde kullandığı yolculuğun aşamalarından hareketle incelenmiş ve kişiler dünyası yorumlanmıştır. Destan metni belirlenen başlıklar düzleminde analiz edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Çalışmanın birinci bölümü olan yolculuğun aşamalarında belge inceleme, ikinci bölümünde ele alınan kişiler dünyasında ise olgu bilim yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda Vogler'in belirlediği aşamalarla Göç Destanı'nın anlatı seyrinin uygunluğu görülmüştür. Vogler'in teorisinin Türk halk anlatılarına uygunluğunu ve geçerliğini iddia etmek için bu alanda çok daha fazla metin üzerinde çalışmaya ihtiyaç vardır.

Anahtar sözcükler: Göç Destanı, Kahraman, Monomit Teorisi, Kişiler Dünyası.

Abstract: In this study, The Migration Epic, one of the epics of the Uighur Period, was examined in terms of the world of characters in the context of the hero's journey. The Migration Epic is like an extension of the Epic of Descent. According to the information obtained from Chinese and Iranian sources, it has two different narrations. According to Chinese sources, at the beginning of the epic, the birth of Buğu Kağan and his ascending to the throne are told. Galı Tekin is the protagonist of the episode where the plot of the epic is told. The marriage of Galı Tekin with a Chinese princess and the implementation of the Chinese's treacherous plans pave the way for the Uighurs to leave their homeland and migrate. In the study, Galı Tekin's journey, which started with his marriage to the Chinese princess and ended with his death, was examined based on the stages of the journey used by Christopher Vogler (2019) in his work, The Author's Journey, and the world of characters was interpreted. The text of epic was analysed based on the determined titles. Qualitative research approach was adopted in the study. In the stages of the journey, which is the first part of the study, document analysis was used, and the phenomenology method was used in the world of characters discussed in the second part. At the end of the study, the appropriateness of the narrative course of The Migration Epic with the stages determined by Vogler was seen. Much more study on the texts of this field is needed to assert the validity and relevance of Vogler's theory to Turkish folk narratives.

Keywords: The Migration Epic, Hero, Monomyth Theory, Characters' World.

Bu makaleye atıf vermek için:

Sevim, O. ve Yücel-Çetin, Derya. (2021). Göç Destanı'nın kahramanın sonsuz yolculuğu bağlamında kişiler dünyası açısından incelenmesi, *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(3), 1660-1670

Cite this article as:

Sevim, O. & Yücel-Çetin, Derya. (2021). Examination of the migration epic in the context of the hero's endless journey from the point of world of characters. *Trakya Journal of Education*, 11(3), 1660-1670

1 Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi, oguzhan-sevim@windowslive.com, 0000-0001-7533-4724

2 Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi, derya.yucelcetin@atauni.edu.tr, 0000-0001-7608-5926

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Epic is a literary genre in which events such as migration, calamity, great wars, natural disasters, which happened to nations in the most ancient times and deeply affected their lives, are told. Epics are generally verse stories that were told orally in public before the invention of writing. Because of being a product of oral literature, epics may undergo some changes while being transferred from one generation to another, and even different narrations of the same epic may occur.

Not every nation has a natural epic, only nations with a very old history have this treasure. Epics are the richest literary materials that reflect the whole existence of the nation they belong to, their efforts to become a nation, their feelings, ideals, and identities (Yardimci, 1999, p.7). In this respect, epics are products of primary importance for a nation. The historical wealth of the nations that do not have a natural epic is barren and they can just barely take place in the history of civilization (Sepetçioğlu, 2004, p.9).

Epics have been attached particular importance among literary genres because they reflect the culture, lifestyle, and history of the Turks. For this reason, epics have been the subject of study by researchers from different disciplines. There are many studies that have already been done on epics.

Method

In the study, Migration Epic, which is accepted as the last of the pre-Islamic Turkish epics, has been examined under two chapters. In the first chapter, an analysis has been made based on the stages of the journey used by Christopher Vogler (2019) in his work called *The Writer's Journey*. Vogler examined the stages of the journey under 12 sub-headings in his work. In the study, all the titles that Vogler determined could not be determined in this epic due to the fact that the epic texts are not very detailed.

The study was designed in a qualitative research approach with its philosophy and perspective. The aim of qualitative research is not to generalize beyond a certain situation, but to leave the task of measuring applicability to the reader (Ekiz, 2017, p.13). Examining the Migration Epic according to Vogler's theory in this study will only inform the reader about the compatibility of this epic with the theory. The suitability of the theory for other epics can only be proven by further studies in this field.

The document review method was used in the stages of the journey, which is the first part of the study. Document review is a systematic procedure for reviewing or evaluating both print and electronic (computer-based and Internet-transmitted) materials. (Bowen, 2009, p.27). In the world of characters discussed in the second part, the phenomenology method was used. Phenomenology focuses on phenomena that are noticed but do not have a detailed and deep understanding (Tekindal & Uğuz Arsu, 2020, p.157).

For the full text of Migration Epic used in the study, the work of Sepetçioğlu (2004, pp.144-146) was used. There are two variants of The Migration Epic in the work in question. The study is based on the narration that has reached the present day according to the information obtained from Chinese sources.

Findings

The titles inspired by Vogler's work used as a model in the study are as follows: 1. Ordinary World, 2. Call to Adventure, 3. First Threshold, 4. Exams, Allies, Enemies, 5. Approaching the Big Problem, 6. Big Change, Ordeal, 7. Reward-Punishment. In the second part, the characters world of the epic is discussed with reference to the hero's journey.

It has been seen that the titles determined in the study are basically compatible with The Migration Epic. In addition, in the analysis of the characters world, which constitutes the second part of the study, all the characters in the epic were classified in detail.

Discussion and Conclusion

When the folk narratives created by considerably different cultures around the world are examined, the result shows that all people have a common subconscious functioning. In the study, The Migration Epic was analysed based on the stages of the journey that Christopher Vogler (2019) discussed in his work called *The Writer's Journey*.

The adventure of the hero of The Migration Epic, Galı Tekin, is basically compatible with the stages covered in the *Writer's Journey*. According to the information we have obtained from Chinese and Iranian sources, the superficial description of the events and lack of detail in the full text of The Migration Epic, which has survived to the present day, makes it difficult to apply all the stages determined by Vogler to the epic. However, in the examinations made, it was seen that despite the short and detailed narration of

The Migration Epic, the events in the epic largely overlapped with Campell's Monomyth Theory and Vogler's stages that were inspired by Campell's Monomyth theory.

When the shady fiction of The Migration Epic is considered, it is understood that the characters world of the epic is quite limited. Since the epic events that took place between the Chinese and the Uyghurs as the main rival power are handled in two parts, the protagonist of the first part, Buğu Tigin, plays the role of the norm character in the second part, while the protagonist of the second part is Galı Tekin. The protagonist is the character who takes place in the centre of the events and undergoes a transformation because of the events surrounding him/her. The ultimate story of Galı Tekin as the protagonist in this epic, ends in an unexpected way. Galı Tekin, who caused the lands he ruled to be lost and his people to experience great difficulties, lost his life. The death of Galı Tekin and the migration of Uyghurs to a new settlement area actually led to the beginning of a new life. In other words, it can be said that the death of the protagonist leads to the birth of a new life.

GİRİŞ

Destan, milletlerin en eski çağlarında başlarından geçen ve hayatlarını derinden etkileyen göç, felaket, büyük savaşlar, doğal afet gibi olayların anlatıldığı edebî türdür. Destanlar yazının icadından önce halk içinde ağızdan ağıza anlatılmış, genellikle manzum hikâyelerdir. Sözlü edebiyat ürünü olması sebebiyle destanlar, kuşaktan kuşağa aktarılırken bazı değişikliklere uğrayabilir hatta aynı destanın farklı söyleyişleri oluşabilir.

Her milletin doğal destanı yoktur, sadece tarihi çok eskilere dayanan milletler bu hazineye sahiptir. Destanlar, ait olduğu milletin bütün varlığını, millet olma yolundaki çabalarını, duygularını, ideallerini ve kimliklerini yansıtan en zengin edebiyat malzemeleridir (Yardımcı, 1999, s.7). Bu bakımdan destanlar, bir milletin birinci derecede önem taşıyan ürünleridir. Doğal destana sahip olmayan milletlerin tarihî zenginliği kısırdır ve medeniyet tarihinde çok güç yer alabilirler (Sepetçioğlu, 2004, s.9).

İnan (2002, s.35) Eski Türklerde büyük ve müşterek bir destanın varlığına şüphe duymamamız gerektiğini dile getirir. Orhon Yazıtları'ndaki dil, Türkçenin yüzyıllar boyunca işlenmiş bir dil olduğuna işaret etmektedir. İnan'ın büyük ve müşterek destandan kastı Alp Er Tunga Destanı'dır. Şüphesiz, söz konusu destan milletimizin önemli bir hazinesidir fakat tek değildir. İslamiyet Öncesi Dönemden günümüze kadar yaşayan sekiz milli destanımızın hepsi ayrı ayrı çok kıymetlidir.

Destanlar Türklerin kültürünü, yaşayış tarzını ve tarihini yansıması hasebiyle edebî türler içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. Bu nedenle destanlar, farklı disiplinlerden araştırmacıların çalışma konusu olmuştur. Destanlar üzerinde hâlihazırda yapılmış pek çok çalışma mevcuttur.

İlgili literature bakıldığında Türk destanlarını konu edinen çok sayıda çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Gerçekleştirilen alanyazın taramasında yapılan bu çalışmaların özellikle destanların *genel özelliklerinin ele alındığı* (Bayat, 2013; Çobanoğlu, 2003; Demirel, 2015; Ercilasun, 1988; Sakaoğlu ve Duymaz, 2002; Sevindik, 2017; Sinor, 2012; Yılmaz, 1999), *kahramanların doğumu ya da ortaya çıkışının incelendiği* (Alptekin, 1999; Bayat, 2009; Bekki, 2011; Durmuş, 2019; Düzgün, 2012; Ekici, 2001; Karadavut, 2002; Özcan, 2003; Saltık Özkan, 2009; Yeşil, 2020; Yıldız, 2009), *mitolojik unsurlar açısından değerlendirildiği* (Bayram, 2006; Çelik, 2012; Dilek, 2010; Ergun, 2010; İşankul, 2001; Jureyev ve Kochkarov, 2018; Özcan, 2003; Pamukçu, 2020; Yolcu, 2014), *tip ve motifler bakımından analiz edildiği* (Aça, 2000; Alizade, 2011; Alptekin, 1999; Aslan, 1995; Özkan, 1997; Turgunbayer, 2007; Köksal, 1984) ve *destan kişililerinin tahlil edildiği* (Aça, 1999; Aksoy, 2019; Eliuz, 2001; Fedâkar ve Aksoy, 2019; Günay, 1997; Kaplan, 1985; Temur, 2012) araştırmalar etrafında yoğunlaştığı görülmüştür. Bu çalışmada ise Uygur Dönemi destanlarından Göç Destanı'nın Vogler'in (2019) Campell'den (2013) esinlenerek belirlediği kahramanın yolculuğu aşamalarıyla uygunluğunun tespiti ve destandaki şahıs kadrosunun analizi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışmada olduğu dönem itibarıyla İslamiyet öncesi Türk destanlarından sonuncusu olarak kabul edilen Göç Destanı iki bölüm altında incelenmiştir. Birinci bölümde Christopher Vogler'in (2019) *Yazarın Yolculuğu* adlı eserinde kullandığı yolculuğun aşamalarından hareketle bir inceleme yapılmıştır. Vogler eserinde yolculuğun aşamalarını 12 alt başlık altında incelemiştir. Çalışmada, Vogler'in belirlemiş olduğu başlıkların tamamı, destan metinlerinin çok ayrıntılı olmayışı dolayısıyla bu destanda tespit edilememiştir. Çalışmada model olarak kullanılmak üzere Vogler'in çalışmasından esinlenerek belirlenen başlıklar şunlardır: 1. Sıradan Dünya, 2. Maceraya Çağrı, 3. İlk Eşik, 4. Sınavlar, Müttefikler, Düşmanlar,

5. Büyük Soruna Yaklaşma, 6. Büyük Değişim, Çile, 7. Ödül-Ceza. İkinci bölümde ise kahramanın yolculuğundan hareketle destanın kişiler dünyası ele alınmıştır.

Vogler, söz konusu eserini Joseph Campell'in *Kahramanın Sozsuz Yolculuğu* adlı eseriyle tanıştıktan sonra kaleme alır ve Campell'in monomit teorisi olarak adlandırdığı kahramanın yolculuğunun aşamalarını daha ayrıntılı bir şekilde inceler. Campell'in (2013, s.42) eserinde ortaya koyduğu monomit teorisi üç ana başlık etrafında şekillenir: yola çıkış, erginlenme ve dönüş. Campell, halk anlatılarında ve hikâyelerde kahramanın doğumuyla başlayan yaşam serüvenini kahramanın yolculuğu olarak tanımlar. Yolculuktan kasıt elbette ki bir yerden bir yere gidiş değildir. Kahramanın başından geçen olayları geçiş ayınlarının yapısında var olan döngüsel hareketle yorumlar. Vogler de Campell'i kendine kılavuz edinerek kahramanın yolculuğuna ışık tutmaya çalışır.

Çalışma temele aldığı felsefe ve bakış açısı ile nitel araştırma yaklaşımında tasarlanmıştır. Nitel araştırmaların amacı çoğunlukla belirli bir durumun ötesinde genelleme yapmak değil uygulanabilirliği ölçme işini okuyucuya bırakmaktır (Ekiz, 2017, s.13). Bu çalışmada da Göç Destanı'nın Vogler'in teorisine göre incelenmesi okuyucuya sadece bu destanın teori ile uygunluğu hakkında bilgi verecektir. Teorinin diğer destanlar için uygunluğu ancak bu alanda yapılacak başka çalışmalar ile ispatlanabilir.

Çalışmanın birinci bölümü olan yolculuğun aşamalarında belge inceleme yöntemi kullanılmıştır. Belge inceleme hem basılı hem de elektronik (bilgisayar tabanlı ve internet üzerinden iletilen) materyalleri gözden geçirmek veya değerlendirmek için sistematik bir prosedürdür (Bowen, 2009, s.27). İkinci bölümünde ele alınan kişiler dünyasında ise olgu bilim yöntemi kullanılmıştır. Olgu bilim, farkında olunan ancak ayrıntılı ve derin bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanır (Tekindal & Uğuz Arsu, 2020, s.157).

Çalışmada kullanılan Göç Destanı tam metni için Sepetçioğlu'nun (2004, s.144-146) eserinden faydalanılmıştır. Söz konusu eserde Göç Destanı'nın iki varyantı yer almaktadır. Çalışma, Çin kaynaklarından edilen bilgiye göre günümüze ulaşmış söyleyiş üzerinedir.

BULGULAR

Bu bölümde Göç Destanı öncelikle "yolculuğun aşamaları" bağlamında ele alınmış daha sonra "kişiler dünyası" açısından incelenmiştir.

Yolculuğun Aşamaları

Sıradan Dünya

Sıradan Dünya, kahramanın yolculuğu henüz başlamamışken yaşanan yer ve zamanla ilgili bilgiler vererek okuyucu/dinleyiciyi anlatıya hazırlayan, kahramanın doğduğu veya tanıtıldığı giriş mahiyetindeki bölümdür. Anlatılar çoğunlukla kahramanlarını Özel Dünya'ya götüren yolculukları ele alır. Özel Dünya, kahramanın yola çıktığı ve gündelik işlerini yaptığı *Sıradan Dünya*'sından farklılıkları görülebilirse ancak anlam kazanır (Vogler, 2019, s.142). Campell (2013, s.63) çalışmasında kahramanın yolculuğunu *Maceraya Çağrı* ile başlatır. Kahramanın macerasının başlamadan önceki hayatının sıradanlığına vurgu yapar. Raglan (1998) ise sıradan dünya olarak nitelendirebileceğimiz olağanüstü doğumun anlatıldığı bölümü, kahramanın ileriki hayatında olağanüstü macerasına zemin hazırlaması sebebiyle önemli görür.

Türk halk anlatıları genellikle, anlatının başkahramanı olan kahramanın olağanüstü doğumu ile başlar. İncelenen Göç Destanı da, Uygurların başına geçecek Han'ın doğuş mitiyle başlar:

Uygur Ülkesi'nde, Tuğla ve Selenge ırmaklarının birleştiği yerde Kumlançu denilen bir tepe vardır. Adına Hulin Dağı derlerdi.

Hulin Dağları'nda da, birbirine çok yakın iki ağaç büyümüştü. Biri kayın ağacıydı. Bir gece, kayın ağacının üzerine gökyüzünden bir mavi ışık düştü, iki ırmak arasında yaşayan insanlar bu ışığı gördü ve ürpererek izledi. Kutsal bir ışıktı. Kayın ağacının üzerinde aylar ayı kaldı. Kutsal ışık, kayın ağacının üzerinde kaldığı süre içinde kayın ağacının gövdesi büyüdükçe büyüdü, kabardı. Oradan çok güzel türküler gelmeye başladı. Gece oldu mu, ağacın otuz adım ötesinden bütün çevre ışıklar içinde kalıyordu.

Bir gün ağacın gövdesi ansızın yarıldı, içinden beş küçük çadır, beş küçük odacık görünümünde ortaya çıktı. Her odacığın içinde bir çocuk bulunmaktaydı. Çocukların ağızlarının üstünde asılı birer emzik vardı, onlar bu emziklerden süt emiyorlardı. Işıktan doğmuş olan bu kutsal çocuklara halk ve halkın ileri gelenleri çok büyük saygı gösterdiler.

Türk inancında hakan ve beyler, dünyaya Tanrı tarafından gönderilirler. Mitolojide Tanrı, devletin başı olacak hakanları dünyaya genellikle ağaç yoluyla gönderir (Ergun, 2000, s.77). Destanda hakanın doğumu, kayın ağacına kutsal ışığın düşmesi ve ağacın aylar ayı kabarması neticesinde gövdesinin

yarılması ile gerçekleşir. Ağaç kültü, dünyadaki birçok kültürde olduğu gibi, Türk kültürünün mitolojik dönemi için de oldukça önemli bir yere sahiptir. Eski Türk halklarında ağaç ana, analar anası, hatta insanların, halkların ulu babaları gibi görülürdü. Uygurların menşe mitlerinde ağaç, doğrudan ana baba olarak telakki edilir (Bayat, 2015, s.179). Genel itibarıyla Türk düşüncesinde de, yaratılışın izahı söz konusu olduğunda ağaç, ana motif olarak kullanılır (Ergun, 2000, s.72).

Destanda Uygurların başına geçecek Buğu Tekin ve kardeşleri kayın ağacından doğar. Altay ve Tanrı Dağları bölgesinde yaşayan Türklerde kayın ağacının önemi büyüktür. Eski Türkler en iyi ve sağlam oklarını kayın ağacından yapar hatta yay kılıflarını da kayın ağacının kabuğundan çıkarırlardı. Aynı zamanda kayın ağacını; çadır ve kulübelerinin çatısında, kap kacak ve eyer yapımında kullanırlardı (Ögel, 2014, s.104).

Uygurlar yaşamlarının hemen her alanında kullandıkları kayın ağacını kutsallaştırmış ve doğuşun simgesi hâline getirmişlerdir. Özdemir (2018, s.44) ağacın kutsallığının zamanla belli ağaçlara münhasır olacak şekilde somutlaşmasını, o milletin kültürel ve coğrafi yapısının etkisine bağlar. Uygurlarda kayın ağacının kutsal kabul edilmesi, ağacın günlük yaşamlarındaki öneminden ve Maniheizm dininin etkisinden kaynaklanır.

Destanda geçen kutsal ağaç, hayata yeniden başlayacak olan toplum için vazgeçilmezdir. Bir evin direği, olmazsa olmazı, anası-atasıdır. Evlatlarını koruyan, kollayan ve şefkatle büyüten ağaç; bir milletin soyunu, kendi köklerine tutunarak büyüyecek olan toplumun besleyici, koruyucu ve oluşturucu mekânını sembolize etmektedir (Şenocak, 2013, s.2528).

Destanda kayın ağacının kabarması yani gebe kalması, kutsal ışığın ağacın üzerine düşmesi ile gerçekleşir. Kutsal ışık aylar ayı ağacın üzerinde kalır ve bu zaman zarfında ağacın gövdesi kabardıkça kabarıyor. Söz gelimi ağacın gebe kalması sadece ağacın kutsallığından değildir. Ağaç, ana rahmini sembolize eder. Beş çocuğun rahme düşmesi ışığın marifeti ve kutsallığındandır. Destanda geçen “*Işıktan doğmuş olan bu kutsal çocuklara halk ve halkın ileri gelenleri çok büyük saygı gösterdiler.*” ifadesinde çocukların doğumuna vesile olarak ışık gösterilmiş ve çocuklar ışıktan doğdukları için kutsal sıfatı ile anılmıştır. Menşe mitlerinde ağırlıklı olarak ışık motifinin göksel bir simge, Tanrı belirtisi olarak geçtiği görülür. Tanrıyla kahramanlar arasında arabuluculuk görevi üstlenir (Bayat, 2015, s.164). Ögel (2014, s.95) ışığın gökten inmesini Uygurların MS 763 senesinde kabul ettikleri Mani dinine bağlı bir motif olarak yorumlar. Göç Destanı’nda Mani dinini kabul edip Uygurlar arasında yayan Böğü-Kağan’a (Buğu Han) verilen önem, destanın Maniheizm ile ne derece ilgili olduğunu gösterir.

Gökten inen kutsal ışığın marifeti ve kayın ağacının kudreti vasıtasıyla yeryüzüne bırakılan çocuklar, bir süre süt dolu emziklerle olağanüstü kaynaktan beslenmeye devam etmişlerdir (Şenocak, 2013, s.2528). Beş kardeşin doğumu gibi beslenmeleri de olağanüstülüklerle doludur.

Destanın devamı şöyledir:

Çocukların en küçüğünün adı Sungur Tekin’di, ondan sonrakinin adı Kutur Tiğin, üçüncüsününkü Türek Tekin, dördüncüsünün Us Tekin, beşincisinin adı Buğu Tekin’di. Beş çocuğun beşinin de Tanrı tarafından gönderildiğine inanan insanlar, içlerinden birini hakan yapmak istediler. Buğu Han en büyükleri idi; ötekilerden daha güzel, daha zeki, daha yiğit görünüyordu. Buğu Tekin’in hepsinden üstün olduğunu anlayan halk onu hakan olarak seçtiler.

Büyük bir törenle Buğu Han’ı tahta oturtular.

Destanın bu bölümü Ögel’in (2014, s.93) anlatımı ile kıyaslandığında bazı farklılıklar dikkati çeker. Ögel’e göre devletin başına gelen Buğu Tekin, yukarıda bahsedildiği gibi kardeşlerin en büyüğü değil, aksine en küçüğüdür. Sözlü edebiyat ürünü olan destanların söyleyişinde farklılıkların olması gayet doğaldır. Devletin başına Han olarak seçilen Buğu Tekin’in en büyük oğul oluşunu Türk devletlerindeki hükümdarlığın büyük oğula geçişiyle, en küçük oğul oluşunu ise eski Türk ananesinde küçük oğullara verilen değer ile açıklayabiliriz.

Buraya kadar anlatılanlar, destanın yaratıcısı olan Uygurların yaşayış ve inanışları hakkında mitolojik unsurlar ve motifler aracılığıyla bilgi vermektedir. Bu bölümden sonra destanın başkahramanı Galı Tekin’in yolculuğu anlatılacaktır.

Maceraya Çağrı

Campell (2013, s.72) kahramanın mitolojik yolculuğunun ilk aşamasını *Maceraya Çağrı* olarak belirler. Maceraya çağrışı, kahramanı çağıran ve onun ruhsal ağırlık merkezini toplumun sınırlarından uzaklaştırarak bilinmeyen bir bölgeye çeken kaderin belirlediğini dile getirir. Çağrı genellikle kaderin gücünün taşıyıcısının beklenmedik bir şekilde ortaya çıkmasıyla gerçekleşir.

Destanda Galı Tekin’in macerası şöyle başlar:

Böylece yıllar yılı kovalamış, bir gün gelmiş Uygurlara bir başkası hakan olmuş.

Bu hakanın da Galı Tekin adında bir oğlu varmış.

Hakan oğlu, Galı Tekin'e, Çin prenseslerinden birini, Kiu-Lien'i almağı uygun görmüş.

Maceraya Çağrı, kahramanın Sıradan Dünya'da devam eden yaşamında mevcut imkanlarında bir eksilme veya kayıp olması biçiminde de gelebilir (Vogler, 2019, s.163). Uygurların güvenlik ihtiyacı, destanın başkahramanı Galı Tekin'i maceraya çağırır olgudur.

Destanda Uygur hakanı; Çinliler ile savaflara son vermek, kendi halkını sulh ve rahata erdirmek için oğluna Çin sarayından bir kız almayı tek çare olarak görür. Çinliler ile akrabalık kurulunca da ordularını savaştan çeker. Söz gelimi Galı Tekin'in Kiu-Lien ile evlenmesi beklenmedik bir hadise değildir. Fakat evlilik sonrası yaşanacaklar Galı Tekin'in macerasının bu evlilik ile başladığını göstermektedir.

İlk Eşik

İlk eşik, macerayı kabul eden kahramanın macerasının kesin manada başladığı dönüm noktasıdır (Vogler, 2019, s.196). İlk eşik, destanın başkahramanının gündelik hayatından çıkarak kahraman olma sürecinin başlayacağı andır. Campell (2013, s.94) kahramanın sıradan dünyası ile güçlü hâle geleceği yeni dünyası arasında eşik muhafızlarının varlığından söz eder. Bu muhafızlar, kahramanın sınırlarını belirleyerek dünyasını dört yönde sınırlar. Onların ardında bilinmeyen tehlikeler vardır. Nasıl ki aile koruması olmayan bir çocuk tüm tehlikelere açıksa, eşik muhafızları olmayan bir kahramanı da türlü zorluklar beklemektedir.

İncelenen destanın başkahramanı Galı Tekin kahraman olabilmek için herhangi bir çaba sarf etmemektedir. Galı Tekin Çin prensesi ile evlenip ayrı bir saraya çıkarak bir nevi eşik muhafızı olan hakan babasından ayrılır. Daha kolay kandırılmaya ve alt edilmeye açık hâle gelir. Nitekim Çinliler, prensesleriyle evlenen Galı Tekin'in peşini bırakmayacaktır.

Sınavlar, Müttetikler, Düşmanlar

İlk eşiği aşan kahraman bir dizi sınavdan geçmek için bilinmez bir dünyaya doğru ilerler. Kahraman için maceranın sevilen aşaması olan sınavlar ve işkencelerle dolu bir süreç başlamıştır (Campell, 2013, s.113). Anlatılarda ve hikâyelerde kahraman türlü sınavlara, zor görevlere tabi tutulur. Bu, kahramanın erginlenebilmesi için temel şarttır.

Uygurlar Kara-Korum'da yaşamaktaydı. Kara-Korum'un güneyinde Kutlu Dağ denilen kayalık bir dağ daha vardı ki Çinliler, Kara-Korum'un kudret ve zenginliğinin bu dağ sayesinde olduğuna inanıyorlardı. Bu nedenle Kutlu Dağ'ı Uygurların elinden alarak Uygurların saadetini bozmak niyetindedirler. Çinlilerle akrabalık kurarak aralarındaki savaşa son verdiklerini düşünen Uygurlar, aslında sadece kılıçla okla savaşmayı bitirdiklerinin farkında değildirler. Ezelî düşmanları, onları yıkmanın başka bir yolunu çoktan bulmuştur. Çin elçisi ve falcıları aralarında plan yaparak Uygur sarayına giderler:

Bir gün Çin Elçisi, falcılarıyla birlikte Kiu-Lien'in sarayına geldiler. Kendi aralarında konuşup dediler ki:

"Hatun Dağı'nın varı yoğu, bütün bahtiyarlığı Kutlu Dağ denilen bu kaya parçasına bağlıdır. Türkleri yıkmak istiyorsak bu kayayı onların elinden almamız."

Çinliler, Uygurların bekasını Kutlu Dağ denilen taş bağlar ve o taşı ellerinden aldıkları takdirde saadetlerinin bozulacağını öngörür. Vatanın, birliğin, saadetin sembolü Kutlu Dağ denilen bu taş Uygurlar için hayati önem arz eder. Bayat (2016, s.222), eski Türklerin mitolojik inanç sisteminde önemli bir yer tutan dağ, orman, dere ve ağaç, mitolojik yer ana kompleksine girerek değer kazandığını belirtir. Türk halklarının hemen hemen hepsinde görülen dağ kültü mitolojide taş ve oba kültürüyle sentez hâlinde bir durum sergiler.

Vogler'e göre (2019, s.200) Özel Dünya'ya uyum sağlama ancak sınanma ile mümkün olur. Destanda Galı Tekin eşinin ailesi yani dostu olarak gördüğü Çinliler tarafından sınanmaktadır. Lakin Galı Tekin bu sınavı başarıyla geçememiştir.

Büyük Soruna Yaklaşma

Özel Dünya'ya alışan kahraman, onun merkezine doğru hareket etmeye başlar. Serüvenin temel çilesini çekmeye hazırlık yapmanın vakti gelmiştir (Vogler, 2019, s.209).

Bu konuşmadan sonra varılan karar üzerine Çinliler, Kiu-Lien'e karşılık olarak o kayanın kendilerine verilmesini istediler. Yeni hakan, isteğin nereye varacağını düşünmeden ve umursamadan Çinliler'in arzusunu kabul etti, yurdunun bir parçası olan bu kayayı onlara verdi. Hâlbuki Kutlu Dağ kutsal bir kayaydı; bütün Uygur Ülkesi'nin mutluluğu bu kayaya bağlıydı. Bu tılsımlı taş Türk Yurdu'nun bölünmez bütünlüğünü temsil ediyordu; düşmana verilirse bu bütünlük parçalanacak Türklerin bütün saadeti yok olacaktı.

Kahraman türlü sınavlara tabi tutulduktan sonra yaşanacakların müsebbibi olur. Uygur hakanı Galı Tekin'in gizli düşmanı olan Çinliler, Uygur Devleti'ni yıkmak için uygulamaya koydukları planlarında muvaffak olmuştur. Galı Tekin'in umursamaz tavrı ve düşünmeden hareket edişi Çinlilerin emellerine ulaşmasını sağlamıştır. Çinlilerin emellerine ulaşması hem Galı Tekin'in hem de Uygur Devleti'nin sonunu getirecektir:

Büyük Değişim, Çile

Campell'in Çile olarak adlandırdığı bu aşamada kahraman şimdiye kadar yaşadığı en büyük tehlike ile karşı karşıya kalır. Hemen her anlatıda kahramanlar bir şekilde ölümle veya ona benzer bir şeyle karşı karşıya kalırlar. Çoğu zaman ölümden büyülü bir şekilde kurtulur ve kahraman olmanın asıl sınavını vermiş olurlar (Vogler, 2019, s.223-224). Fakat bazen işler yolunda gitmeyebilir. Kahraman kendinden beklenen vasıflara uygun olmayabilir. Verdiği kararlar ve yaşadığı olaylar onu hazin sona sürükler.

Galı Tekin Uygurlar için kutsal bir kaya olan Kutlu Dağ'ı hiç düşünmeden Çinlilere verir. Kutlu Dağı düşmana kendi iradesiyle bile isteye teslim eden Galı Tekin, kendi sonunu hazırlar. Kutlu Dağ'ın kaybı aynı zamanda Türkeli'nin de kaybı olacaktır:

Hakan kayayı vermesine verdi ama kaya öyle kolay kolay sökülüp götürülecek türden değildi. Bunu anlayan Çinliler, kayanın çevresine odun kömür yığıp ateşlediler. Kaya iyice kızınca üzerine sirke döküp paramparça ettiler. Her bir parçayı aldılar, ülkelerine taşıdılar.

Olan o zaman oldu işte. Türkeli'nin bütün kurdu kuşu, bütün hayvanları dile geldi, kendi dillerinde kayanın düşmana verilmesine ağladılar. Yedi gün sonra günahı bağışlanmaz olan bu düşüncesiz hakan öldü. Ne var ki onun ölümüyle ülke felaketten kurtulamadı. Bir Çin prensesi uğruna çekinmeden bağışlanmış olan yurdun bir kayası, Türkeli'nin felaketine sebep oldu. Halk rahat huzur yüzü görmedi. Irmaklar birbiri ardında kurudu. Göllerin suyu buhar olup uçtu. Topraklar yarıldı, ürün yeşermez oldu.

Kutlu Dağ'ın kaybıyla hem Galı Tekin hem de Türkeli büyük bir değişim yaşamıştır. Galı Tekin bu kayıptan sonra sadece yedi gün hayatta kalabilmiş ve düşmana karşı yenilişinin cezasını canıyla ödemiştir. Onun bu kararının cezasını canıyla ödemesi yetmemiş, hakanı olduğu devleti de felaketlere sürüklemiştir.

Galı Tekin'in ölümüyle Uygurların başına Buğu Han'ın torunlarından biri hakan olmuştur. Olağanüstülüklerle Tanrı tarafından dünyaya gönderilen Buğu Han'ın torunu Uygurların kurtarıcısı olacak, onları çektiği çilelerden kurtaracaktır. Uygurlar için tek çare kalmıştır:

Günlerden sonra Türk tahtına Buğu Han'ın torunlarından biri hakan olarak oturdu. O zaman canlı cansız, evcil yaban, çoluk çocuk bütün yurttan soluk alan almayan ne varsa hepsi birden:

“Göç! Göç!” diye çığışmaya başladı. Derinden, iniltili, hüznü dolu, eli böğründe kalmış bir çığışmaydı bu. Yüreklere dayanmazdı.”

Uygurların yaşayacağı bu göç, sıradan bir ayrılış değil; yeniden toparlanışın, filizlenişin ve dirilişin habercisidir.

Ödül-Ceza

Anlatıların sonu genellikle çile krizini geride bırakan kahramanın ödüle ulaşması ile nihayet bulur (Vogler, 2019, s.247). Ödül-ceza, kahramanın macerası boyunca çektiği sıkıntıların mükâfatını görüşünün anlatıldığı bölümdür. Anlatıların sonu çoğunlukla ödülle biter fakat bazen işler yolunda gitmeyebilir.

Uygurlar Kutlu Dağ'ın kaybıyla türlü sıkıntılar yaşarlar. Irmakları, gölleri kurur, susuz kalırlar; topraklarında ürün yeşermez, aç kalırlar. Galı Tekin'in hatası tüm Uygur halkını göçe mecbur bırakır:

Uygurlar bunu bir ilahi emir diye bildiler. Toparlandılar, yollara düzuldüler; yurtlarını yuvalarını bırakıp bilinmedik ülkelere doğru göç etmeğe başladılar. Sonunda bir yere gelip durdular, orada sesler de kesildi. Uygurlar, seslerin kesilip duyulmaz olduğu bu yerde kondular, beş mahalle kurup yerleştiler; bunun için bu yerin adını da Beş-balığ koydular. Burada yaşayıp çoğaldılar.

Galı Tekin, hatasını canıyla ödemiş bir kahramandır. Fakat onun hatası neticesinde Uygur halkı göç etmek zorunda kalmış ve en büyük ceremeyi onlar çekmiştir. Galı Tekin'in umursamaz tavrı neticesinde türlü zorluklar yaşayan halkın göç etmeye mecbur kalmaları yani yurtlarından olmaları onlara verilmiş bir

ceza olarak değerlendirilebilirken göç etmeleri neticesinde yeni bir yurt edinmeleri ve orada yeni bir medeniyetin doğmasına vesile olmaları açısından ise bir ödül olarak değerlendirilebilir.

Kişiler Dünyası

Başkahraman

Anlatı metinlerinde entrik kurgu, anlatının başkahramanı üzerine kurulur. Başkahraman anlatının varlık nedenidir ve her anlatının sadece bir başkahramanı vardır (Korkmaz, 2018, s.12). Başkahraman, anlatılarda en ayrıntılı şekilde ele alınan, duygu ve düşünce dünyası derinlemesine işlenen kişilerdir.

Göç Destanı, birbirine bağlı fakat farklı olayların anlatıldığı iki bölümden oluşur. Bu nedenle bölümlerin farklı başkahramanları vardır. Buğu Tekin'in olağanüstü doğumunun anlatıldığı ilk bölümün başkahramanı Buğu Tekin'dir. Uygurların göçünü konu alan ikinci bölümün başkahramanı ise Galı Tekin'dir. Göç Destanı'nda asıl konu ikinci bölümde işlenir. Galı Tekin'in bir Çin prensesi ile evlenmesi ile başlayan macerası, verdiği önemli bir kararın neticesi olarak kendisinin ve ülkesinin başına gelen felaketlerle son bulur.

Norm Karakterler

Norm karakter, başkahramandan sonra en ayrıntılı şekilde ele alınan karakterdir. Anlatıda belli bir fonksiyonu icra eder. Başkahramanın aksine anlatıda bir amacı gerçekleştirmek için işlev gören bir araçtır (Stevick, 2017, s.181). Norm karakter bir diğer adıyla yardımcı karakter, olayın gerçekleşmesinde başkahramanın yanında olur ve olay örgüsüne ikinci dereceden katkı sunar.

Destanın norm karakteri Galı Tekin'in babasıdır. Galı Tekin'in babası Çin ile aradaki husumeti bitirme amacıyla oğlunu Çin prensesi ile evlendirmiş ve tüm yaşanacaklara zemin hazırlamıştır.

Kart Karakterler

Anlatılarda kişiler dünyasının bir rengi olan kart karakterler, belli bir amaca hizmet ederler ve renklerinden ödün vermezler. Genellikle başkahramanın karşısında yer alırlar. Stevick'in (2017, s.184) ifadesiyle "kart karakter her zaman kendisidir; dibinde kurşun olan bir oyuncak gibi, nereye fırlatırsanız fırlatın, hep ayağının üstüne düşer."

Destanın en önemli kart karakteri Galı Tekin'in evlendiği Çin prensesidir. Destanda Çin prensesinin önemli bir fonksiyonu vardır. Başkahraman Galı Tekin'le evlenen Çin prensesinin rolü, Türk Devleti'nin içine sızmak ve onların yok olmasını sağlamaktır. Çin elçisi ve falcılarının Galı Tekin'den Kutlu Dağ'ı çekinmeden istemeleri, prenseslerinin Türkeli'nde evli olması sayesinde.

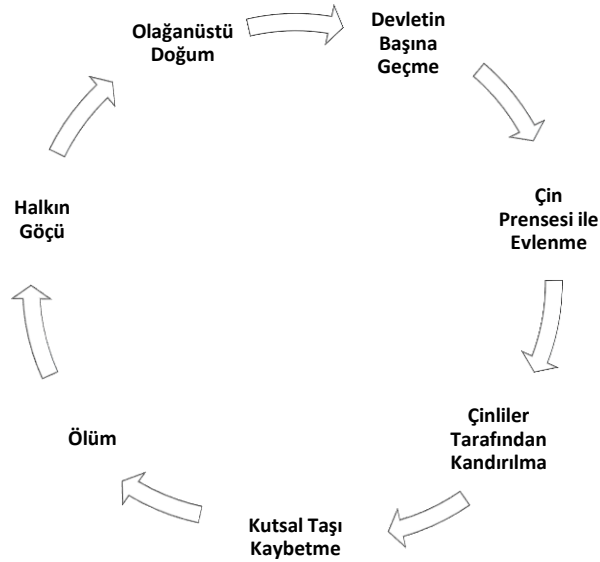
Destandaki diğer kart karakterler Çin Elçisi ve falcılarıdır. Başkahraman Galı Tekin'in karşısında konumlanmış ve Uygur Devleti'ni yıkmak için sinsi planlarını uygulamaya koymuşlardır. Planlarında başarılı olarak başkahraman Galı Tekin'i alt etmiş ve amaçlarına ulaşmışlardır. Galı Tekin düşmanları tarafından bir sınava tabi tutulmuş ve saadetlerinin kaynağı olan Kutlu Dağ'ı kendi elleriyle düşmana teslim etmiştir.

Fon Karakterler

Fon karakterler, anlatıda olay örgüsünü değiştirme gücü olmayan, olayın daha iyi anlaşılması için dönemin ruhunu yansıtan kişilerdir. "Bunların vaka içinde yüklendikleri herhangi bir fonksiyon yoktur, eserde psikolojik hususiyetlerinden söz edilemez" (Aktaş, 1998, s.158). Destanın kısa oluşu, sadece anlatılan olayla yakından ilgili olan kişilerin zikredilmesine yol açmıştır. Bu doğrultuda anlatıda isimleri zikredilen Sungur Tekin, Kutur Tekin, Türek Tekin ve Us Tekin ile Uygur ve Çin halkları fon karakter olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Dünya üzerinde birbirinden oldukça farklı kültürlerin yarattığı halk anlatıları incelendiğinde ortaya çıkan sonuç, tüm insanların ortak bir bilinçaltı işleyişinin olduğunu gösterir. Çalışmada, Christopher Vogler'in (2019) *Yazarın Yolculuğu* adlı eserinde ele aldığı yolculuğun aşamalarından hareketle Göç Destanı incelemiştir. Şekil 1'de Buğu Han'ın doğumu ile başlayan Galı Tekin'in macerası ile devam eden anlatının döngüsel şeması verilmiştir. Bu şema destanı özetler mahiyettedir.



Şekil 1. Göç Destanı'nın Döngüsel Şeması

Göç Destanı kahramanı Galı Tekin'in macerası Yazarın Yolculuğu'nda ele alınan aşamalar ile temelde uyumludur. Çin ve İran kaynaklarından edindiğimiz bilgilere göre günümüze ulaşan Göç Destanı'nın tam metninde olayların yüzeysel anlatılışı ve ayrıntılı olmayışı Vogler'in belirlediği tüm aşamaları destana uygulamayı zorlaştırmaktadır. Fakat yapılan incelemelerde Göç Destanı'nın kısa ve detaysız anlatımına rağmen destanda geçen olayların Campell'in Monomit Teorisi ve Vogler'in ondan esinlenerek belirlediği aşamalarla büyük oranda örtüştüğü görülmüştür.

Göç Destanı'nda işlenen entrik kurguya bakıldığında destanın kişiler dünyasının oldukça sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Temelde hasım güç olarak Çinliler ile Uygurlar arasında cereyan eden destan olayları iki bölüm altında işlendiğinden, ilk bölümün başkahramanı Buğu Tigin, ikinci bölümde norm karakter olarak rol üstlenirken ikinci bölümün başkahramanı ise Galı Tekin'dir. Başkahraman olayların merkezinde yer alarak çevresinde gelişen olaylar neticesinde dönüşüm yaşayan kişidir. Bu destanda başkahraman olarak Galı Tekin'in sonu istenmedik bir şekilde son bulmaktadır. Hükmettiği toprakların elinden çıkmasına ve halkının çok büyük zorluklar yaşamasına neden olan Galı Tekin, hayatını kaybeder. Galı Tekin'in hayatını kaybetmesi ve Uygurların yeni bir yerleşim alanına göç etmeleri, aslında yeni bir hayatın başlamasına yol açmıştır. Yani başkahramanın ölümünün, yeni bir hayatın doğuşuna ulandığı da söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aça, M. (1999). Türk kahramanlık destanlarında iç mücadele ve yakın akrabaları tarafından ihanete uğrayan kahraman. *Millî Folklor Dergisi*, 44, 18-23.
- Aça, M. (2000). türk Destancılık Geleneğine Bütüncül Yaklaşabilme ve Alp Kavramı Üzerine Bazı Yeni Yaklaşım Denemeleri. *Millî Folklor Dergisi*, 6 (48), 5- 17.
- Alptekin, A. B. (1998). Kazakistan kaynaklarına göre Dede Korkut'un doğumu. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (6), 639-645.
- Alptekin, A. B. (1999). Bamsı Beyrek Hikâyesi'nin motif Yapısı. *Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni Bildirileri (19-21 Ekim)*, Ankara.
- Alizade, R. (2011). Tıva ve Sor kahramanlık destanlarında mitolojik motifler. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 11(1), 33-43.
- Aktaş, Ş. (1998). *Roman sanatı ve incelemesine giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aksoy, H. (2019). *Kırgız destanlarında kadın tipler*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Aslan, E. (1995). Dede Korkut Hikâyeleri ile Türk destan ve halk hikâyelerinde alp-kız motifi. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, (4).

- Bayat, F. (2009), *Türk Destancılık tarihi bağlamında Köroğlu Destanı (Türk dünyasının Köroğlu fenomenolojisi)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bayat, F. (2013), *Oğuz destan dünyası, Oğuznamelerin tarihî, mitolojik kökenleri ve teşekkülü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bayat, F. (2015). *Türk mitolojik sistemi 1*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bayat, F. (2016). *Türk mitolojik sistemi 2*. İstanbul : Ötüken Neşriyat.
- Bayram, B. (2006). Oğuz epik anlatımları ve Çuvaş Alp Hikâyeleri'nde Kutsal Kurt ve Tepegöz. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 6(1), 19-27.
- Bekki, S. (2011). Bazı halk anlatıları ve dinî metinlere göre kahramanın mucizevi (babasız) doğumu. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (58), 111-130.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Campell, J. (2013). *Kahramanın sonsuz yolculuğu*. (S. Gürses, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Çelik, A. (2012). *Kırgız Türklerinin arkaik destanlarında mitik unsurlar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk dünyası epik destan geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Demir, N. ve Erdem, M. D. (2006). Türk kültüründe destan ve Battal Gazi Destanı. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 1(1), 106-159.
- Demirel, H. (2015). *Türk destanlarının ana unsurları*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Dilek, İ. (2010). Sibiryada Türk destanlarında kahramanın yeraltı ve gökyüzü dünyalarıyla ilişkileri üzerine bazı tesbitler. *Millî Folklor Dergisi*, (85), 46-56.
- Durmuş, G. (2015). Campell'in Monomit Kuramı bağlamında Manas Destanı: Bir kahramanın sonsuz yolculuğu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 67-76.
- Düzgün, Ü. (2012). Türk destanlarında merkezi kahraman tipinin tipolojisi. *Folklor/Edebiyat*, (70), 9-46.
- Ekici, M. (2001). The birth of hero in Turkic epics. *Millî Folklor Dergisi*, (49), 16-26.
- Ekiz, D. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eliüz, Ü. (2001). Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki Şahıs kadrosunun karakter yapıları bakımından incelenmesi. *Bilig*, (18), 63-86.
- Ercilasun, A. B. (1988). Oğuz Kağan Destanı üzerine bazı düşünceler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 34 (1986), 13-16.
- Ergun, M. (2000). Türk ağaç kültü inancının Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki yansımaları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 71-80.
- Ergun, P. (2010). Türk kültüründe ruhlar ve orman kültü. *Millî Folklor Dergisi*, 11(87), 113-121.
- Fedâkar, S. ve Aksoy, H. (2019). Türk destanlarındaki kadın tiplerin tespiti ve tahlili: Kırgız destanları örneği. *Millî Folklor Dergisi*, 124, 105-120.
- Günay, U. (1997). Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki karakterlerin tahlili. *Millî Folklor Dergisi*, 5(37), 3-12.
- İnan, A. (2002). *Türk Destanlarına Genel Bakış*. S. Sakaoğlu, ve A. Duymaz içinde, *İslamiyet öncesi Türk destanları* (s. 35-51). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- İşankul, C. (2001). Alpamiş Destanı ve Dede Korkut Kitabı'ndaki Mitolojik Motifler. (Akt. Selami Fedakar). *Millî Folklor Dergisi*, (52), 60-67.
- Jureyev, M. ve Kochkarov, T. (2018). Oğuz-Nâme'de mitolojik motifer. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (58), 49-60.
- Kaplan, M. (1985). Dede Korkut Kitabı'nda kadın. *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3- Tip Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karadavut, Z. (2002). *Köroğlu'nun ortaya çıkışı*. Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.
- Korkmaz, R. (2018). Sabahattin Ali'nin romanlarında Karakterler/Kişiler Dünyası. R. Korkmaz ve V. Şahin içinde, *Romanda Kişiler Dünyası* (s. 11-23). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köksal, H. (1984). *Battalnamelerde tip ve motif yapısı*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.

- Ögel, B. (2014). *Türk Mitolojisi I. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özcan, T. (2003). Oğuz Kağan Destanı'nın kahramanlık mitosu bakımından çözümlenmesi. *Millî Folklor Dergisi*, 8(57), 76-81.
- Özdemir, C. (2018). *Anadolu sahası Türk masallarında elma motifi*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Özkan, İ. (1997). Manas ve Altın Arığ Destanı'ndaki motifler. *Manas 1000 Bişkek Bildirileri* (26-31 Ağustos).
- Pamukçu, O. (2020). Oğuz Kağan Destanı'nda erkek çocuklarına verilen adların mitolojik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Kültürü ve Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 172-197.
- Raglan, L. (1998). Geleneksel kahraman. (Çeviren: Metin Ekici). *Millî Folklor*, 37, 126-138.
- Saltık Özkan, T. (2009). Kahramanın Yolculuğu bağlamında bamsı beyrek ve erginleme süreci. *Millî Folklor Dergisi*, 11(81), 27-33.
- Sakaoğlu, S. ve Duymaz, A. (2002). *İslamiyet öncesi Türk destanları*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Sepetçioğlu, M. N. (2004). *Karşılaştırmalı Türk Destanları*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Sinor, D. (2012). Oğuz Kağan Destanı üzerinde bazı mülahazalar. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 4(1-2).
- Sevindik, A. (2017). Eski ve yeni destan araştırmaları üzerinden türk destan araştırmalarına genel bir bakış. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 90-99.
- Stevick, P. (2017). *Roman Teorisi*. (S. Kantarcıoğlu, Çev.) Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şenocak, E. (2013). Göç ve Ergenekon destanlarında mitostan ütopya yolculuk. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 2525-2537.
- Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-182.
- Temur, N. (2012). *Manas Destanı'ndaki tipler üzerine bir inceleme*. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Turgunbayer, C. (2007). Türk Dünyası destanlarında ortak motifler üzerine. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (24), 93-102.
- Vogler, C. (2019). *Yazarın Yolculuğu, senaryo ve öykü yazımının sırları*. İstanbul: Okuyanüs Yayınları.
- Yakıcı, A. (2003). İslamiyet öncesi Türk destanlarının bilim ve kültür hayatına etkisi üzerine bazı düşünceler. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 411-420.
- Yardımcı, M. (1999). *Destanlar*. İzmir: Ürün Yayınları.
- Yeşil, Y. (2020). Epik anlatılarda dönüştürücü gücün değişmesi: Kahramanlar ve normlar. *Millî Folklor Dergisi*, 32(128), 41-47.
- Yıldız, N. (2009). Türk destanlarında çocuksuzluk. *Millî Folklor Dergisi*, (82), 76-88.
- Yılmaz, M. (1999). *Manas Destanı'nın epik kurallara göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yolcu, M. A. (2014). Babasız Gebelik Mitleri Bağlamında Türk mitolojisinde gök-yer dikotomisi ve ana tanrıça kültürünün izleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 70- 92.